

Poutník si začíná zoufat a se svými průvodci se hádá

Ulekl jsem se, že na celém světě, ani v samotném hradu Potěšení, není nic, čeho by se moje mysl mohla bezpečně, směle a cele chopit. Takové myšlenky mne čím dál tím víc naplňovaly smutkem, ze kterého mne můj tlumočník Mámil i přes všemožnou snahu nijak nedokázal vytáhnout, takovým smutkem, že jsem až zvolal: „Můj ty smutku! Copak nenajdu na tomto bídném světě nic dobrého? Vždyť všude je jen plno lopocení a žalu.“

Vrcholem moudrosti je zoufání nad pozemskými věcmi. Tlumočník mi říká: „A kdo si myslíš, že za to může, ty nevlídný mrzoute, když si ošklivíš všechno, co se ti má líbit? Jen se podívej na jiné, jak je každý veselý a dobré myslí ve svém stavu a nachází dost sladkosti ve svých záležitostech.“ „Tak se buď všichni zbláznili,“ opáčil jsem, „anebo lžou, protože není možné, aby v tom nacházeli pravé potěšení.“ „Tak se zblázní i ty,“ vybízí mne Všudybud, „aby sis ulehčil od svého smutku.“ „Ani to se mi nedaří,“ odpověděl jsem mu. „Vždyť víš, že jsem se o to kolikrát snažil, ale pokaždé mne z toho dostalo, když jsem viděl, jak rychle se každá věc mění a jak bídný je její cíl.“

Lidská mysl ve světě nenalézá to, co hledá. „Za to může ta tvá fantazie,“ ozve se tlumočník. „Kdyby ses v lidských věcech tak nepřebíral a do všeho jako vepř rypákem neryl, byl bys pokojně myslí jako jiní lidé a užíval by sis potěšení, radosti a štěstí.“ „Kdybych totiž tak jako ty dával na vnější věci,“ namítl jsem mu, „považoval bych kdejaké náhodné, nemastné a neslané zasmání za radost, četbu kdejaké hromady papírů za moudrost a kousíček štěstí za vrchol hojnosti. Ale kam se pak poděje pot, slzy, sténání, bloudění, nedostatky, pády a jiná neštěstí, jichž je všude tolik, že je nelze spočítat a není jim konce? Ach, běda mi! Ach, ty můj bídný živote! Všude jste mne provedli, a co je mi to platné? Znovu a znovu jste mi slibovali to samé – umění, blaženost a bezpečí. Ale co mám? Nic. Co umím? Nic. Kde to jsem? Sám nevím. Víím jen, že i po tak dlouhém bloudění, po takové námaze, po tolika přestátých nebezpečích, po takové únavě myslí a zemdlení nakonec u sebe samého nenacházím nic než bolest a u jiných lidí jen nenávisť vůči mně.“

Čím se lidé šálí a mámí. „Dobře ti tak,“ plísni mne tlumočník. „Proč se už od začátku neřídíš mou radou: nikoho nepodezírat, všemu věřit, nic neposuzovat, všechno přijímat, nic nehanět, ve všem mít zalíbení. To by byla cesta, po které bys býval šel pokojně, získal si přízeň u lidí a líbil se i sám sobě.“ Na to já: „Však jsem od tebe byl bezpochyby řádně zmámen, třeštil jsem jako jiní, bloudil jsem sem a tam ajásal u toho, sténal jsem pod jhem a přitom skákal radostí, stonal jsem a mřel a u toho si výskal. Viděl jsem, pochopil a poznal, že já sám nic nejsem, nic neumím a nemám, a stejně tak ostatní. Jen se nám něco zdá, chytáme stín a pravda nám vždy uniká. Ach, běda mi!“

Kdo prohlédne, nemůže než se trápít. Tlumočník: „Zopakuj ti ještě jednou, co jsem ti už řekl: Můžeš si za to sám, protože bys chtěl něco velikého a neobyčejného, něco, co nemá žádný člověk.“ „A proto se trápím tím více,“

odpověděl jsem mu, „že nejen já sám, ale i celé mé pokolení je bídné a ještě k tomu slepé, a ani o své bídě neví.“ „Já už nevím, čím bych tu tvou pomotanou hlavu uspokojil,“ stěžuje si tlumočnick. „Když se ti nelíbí svět ani lidé, práce ani zahálka, umění ani neumění, zkrátka vůbec nic, co s tebou mám dělat? Už nevím, co bych ti měl v tom světě ještě ukazovat!“

Všudybud na to: „Zaveďme ho ještě na hrad naší královny, který stojí tady uprostřed, tam snad přijde k sobě.“

Poutník si prohlíží hrad Moudrosti, královny světa

A tak mne vzali za ruce a vedou mne. A hle, ten hrad zvenčí zářil různými překrásnými malbami a jeho bránu střežili strážníci, aby dovnitř nebyl vpuštěn nikdo, kdo ve světě nezastává nějaký úřad nebo vládu. Jen oni sami, tedy služebníci královny a vykonavatelé její vůle, mohou volně vcházet i vycházet. Když se chce na hrad podívat někdo jiný, může si ho prohlížet jen zvenčí. (Tajemství, podle kterých se řídí svět, nejsou pro každého.) Takových zvědavců, kteří se dívali více ústy než očima, jsem tu zahlédl dost a dost. Mne ale nakonec zavedli až do brány, a byl jsem rád, protože jsem přece jen chtěl pochopit, jaká tajemství skrývá ta Moudrost světa.

Ani tady jsem ale nevyvázl bez nepříjemné příhody. Strážníci mi zastoupili cestu a začali zkoumat, co tu chci, a hned mne chtěli hnát zpět, strkali do mne a napřahovali se na mne. Ale Všudybud, který byl známý i tady, jim něco, nevím co, řekl, vzal mne za ruku a nakonec mne provedl až na první náměstí.

Když se pak dívám na samotnou hradní budovu, vidím běloskvoucí zdi, o kterých mi tvrdili, že jsou z alabastru. Ale když se na ně podívám blíže a ohmatávám je rukama, nevidím nic jiného než papír a ve škvírách tu a tam vylézající koudel. Z toho jsem usoudil, že ty stěny jsou zčásti duté a zčásti vycpávané; tomu klamu jsem se podivil i zasmál. Pak jsme přišli ke schodišti, po kterém se stoupalo někam vzhůru, a já jsem nechtěl jít dál, neboť jsem se bál, že se zboří (a myslím, že i mé srdce tušilo, co mne tam má potkat). Tlumočník se mi vysmál: „K čemu ti, můj milý, jsou ty tvoje fantazie? Radši se boj, aby se nezhroutilo nebe. Copak nevidíš množství jiných, jak vystupují vzhůru a scházejí dolů?“ Když jsem tedy viděl příklady jiných lidí, šel jsem i já, vzhůru po tom vysokém, točitém schodišti, tak zatočeném, že mě z něho až jímala závrat’.

Poutník je v paláci Moudrosti obžalován

Poutník je postaven před královnu světa, Moudrost. Zavedli mne do jakési veliké síně, kde mne nejprve ozářilo neobyčejné světlo. Neobyčejné bylo nejen proto, že síň měla plno oken, ale hlavně kvůli drahému (jak mi tvrdili) kamení, kterým byly vykládané stěny. Podlahu pokrývaly vzácné koberce, které se též blyštily zlatem, a místo stropu tu byl jakýsi oblak nebo mlha. Neměl jsem ale čas to všechno blíže prozkoumat, protože mé oči se okamžitě upnuly na onu vzácnou královnu. Seděla na nejvyšším místě pod baldachýnem a okolo ní stály z obou stran její rádkyně a služebnice, družina tak vznešená, až jsem užasl. Vyděsil jsem se té slávy, zvláště když si mne jedna za druhou začaly prohlížet. Ale Všudybud mi řekl: „Nestrachuj se a předstup blíž, ať tě spatří i Její Milost královna. A buď statečný, jen přitom nezapomínej na zdvořilost a dobré vychování.“ A tak mne zavedl až doprostřed a přikázal mi, abych se poklonil. To jsem také udělal, ačkoli jsem moc nevěděl, jak na to.

Tam je obžalován. Potom můj tlumočník, který se jím sám prohlásil proti mé vůli, začal hovořit těmito slovy: „Nejjasnější královno světa, přeskvělý Boží paprsku, Moudrosti vznešená, tento člověk, kterého jsme přivedli sem, před důstojnost tvé tváře, dostal díky jakémusi štěstí od Osudu, regenta Tvé Milosti, svolení, aby mohl projít a prohlédnout si všechny stavy a řády tohoto přeslavného království světa, ve kterém nejvyšší Bůh postavil tebe, abys v něm svou moudrostí řídila vše až do nejzazších končin. My, kdo jsme podle prozřetelnosti tvé vůle určeni za průvodce takovým lidem, jsme ho pak provedli všemi stavy. Avšak (což před tebou vyznáváme s pokorou a bolestí) ani veškerou naši upřímnou a věrnou práci jsme u něho nedokázali dosáhnout toho, aby si oblíbil nějaký řád, pokojně se v něm usadil a stal se jedním z věrných, poslušných a stálých obyvatel naší společné země, ale vždy a u všeho si nám stěžuje, nic mu nechutná a stále dychtí po čemsi jiném a neobyčejném. Protože jeho opovážlivé žádosti nemůžeme vyhovět, ani jí nedokážeme porozumět, přivádíme jej nyní před tvou velebnou jasnost a poroučíme tvé prozřetelnosti, aby s ním učinila, co uzná za vhodné.“

Vyděsil se. Když jsem slyšel takové řeči (které jsem nečekal), každý si lehce domyslí, jak mi asi v tu chvíli bylo. Náhle jsem totiž jasně pochopil, že mne sem přivedli k soudu, a proto jsem se bál.

Donašeč. Zvláště, když jsem viděl u trůnu královny ležet ukrutnou šelmu (nevím jistě, jestli to byl pes, rys či nějaký drak), která se na mne dívala jiskřícíma očima, a bylo mi jasné, že postačí jen malý pokyn, a poštvou ji na mne. Stáli tu také dva ozbrojenci, osobní stráž královny. Byli sice oděni v ženském rouchu, ale přesto byli hroziví, zvláště ten nalevo.

Moc. Měl na sobě totiž železný pancíř, pokrytý ostny jako ježek, že bylo nebezpečné se ho i jen dotknout, na rukou a na nohou měl ocelové drápy, v jedné ruce třímal oštěp a meč a v druhé luk a oheň.

Úlisnost. Druhý se mi nezdál ani tak hrozný jako spíš směšný. Místo pancíře měl liščí kožich obrácený naruby, místo halapartny držel v pravé ruce liščí ocas

a v levé větvi s ořechy, kterými chrastil.

Promluva k němu. Když domluvil můj tlumočník (a dodávám zrádce), pronesla ke mně sama královna (s tváří zastřenou nejmilejším hedvábím) tuto vážnou a důstojnou řeč: „Ušlechtilý mládenče, tvůj úmysl, že sis chtěl ve světě vše prohlédnout, se mi celkem líbí. Každému ze svých nejmilejších to jistě ráda dopřeji a pomáhám jim v tom skrze své věrné služebníky a služebnice. Ale nerada slyším, že právě ty musíš být tak vybíravý, a zatímco by ses měl jako nováček a host ve světě sám učit, pouštíš se do mudrování. Už z toho důvodu bych tě mohla potrestat a udělat z tebe odstrašující příklad pro jiné, ale vzhledem k tomu, že spíše chci, aby byly známy příklady mé shovívavosti a dobroty, než abych byla proslulá pro svou přísnost, budu s tebou mít ještě trpělivost a dovoluji ti přebývat zde na mém hradě, abys lépe porozuměl sám sobě a pochopil, jak spravuji všechny věci. Važ si mé milosti a věz, že ne každý se dostane až do těchto tajných míst, kde se rodí právo a rozsudky pro celý svět.“ Když dohovorela, pokynula mi rukou a já jsem podle pokynu ustoupil stranou a bedlivě sledoval, co se bude dít dál.

Královské rádkyně. Postavím se tedy bokem a ptám se tlumočníka, jak říkají těm rádkyním, jaký je mezi nimi řád a jakou má která povinnost? „Ty, které stojí nejbliže u Její Milosti královny, jsou její osobní rádkyně,“ říká mi. „Po pravici je *Čistota, Bedlivost, Opatrnost, Rozvážnost, Přívětivost a Mírnost*, po levici pak *Pravda, Horlivost, Opravdovost, Udatnost, Trpělivost a Stálost*, ty všechny stojí u královského trůnu, aby jí byly vždy k službám.“

Královské úřednice. „Ty, které stojí v nižších pozicích, jsou její úřednice a místodržící. Ta v šedé sukni je místodržící nad nižší třídou a jmenuje se *Industria*, *Pilnost* a ta ve zlatem protkávaných šatech (však jsi ji, mám za to, viděl už dříve) je místodržící hradu Blaženosti a jmenuje se paní *Fortuna*. Obě dvě i se svými pomocnicemi jsou někdy na svých místech a zabývají se svými záležitostmi, a někdy zavítají sem, aby dostaly nové příkazy a rozkazy a vydaly počet ze své služby. Každá z nich má i své podřízené: *Industria* má ku pomoci například *Lásku* nad stavem manželským, *Pracovitost* nad řemesly a živnostmi, *Důvtipnost* nad učenci, *Zbožnost* nad duchovenstvem, *Spravedlnost* nad vrchnostmi, *Udatnost* nad vojáky atd.“

Ženská vláda nad světem. Když jsem slyšel ta krásná jména a přitom jsem viděl, že ve světě je všechno naopak, byl bych rád něco poznamenal, ale nesměl jsem, a proto jsem si jen pomyslel: „To je ale podivná správa světa! Králem je žena, rádkyně jsou ženy, úředníci ženy, všechna vláda je ženská! Toho se máme bát?“

Osobní strážci. Optám se tedy ještě na ty dva strážce, kdo jsou a k čemu jsou dobří? On na to, že „i Její Milost královna má své nepřátele, kteří jí ukládají o život, a musí se před nimi chránit. Ten v liščí zbroji se prý jmenuje *Úlisnost* a ten druhý v železe a ohni se jmenuje *Moc*. Kde nemůže pomoci jeden, chrání královnu druhý a oba se navzájem zastupují. Pes, který u nich stojí, je tam místo strážného, aby svým štěkáním hlásil, když se blíží někdo podezřelý, a odháněl ho. U dvora mu říkají *Posel*, ale ti, kterým se jeho povinnosti moc nelíbí, mu přezdívací *Donášče*. Ty už ale nech lelkování a poslouchej a pozoruj, co se tu bude dít.“ „Dobře,“ řekl jsem, „řád.“

Do jazyka 21. století převedl Lukáš Makovička. Vydalo nakladatelství Poutníková četba, 2010.

www.PoutnikovaCetba.cz

Celou knihu Labyrint světa a ráj srdce v jazyce 21. století můžete zakoupit zde:
<https://www.poutnikovacetba.cz/poutnikova-cetba/labyrint-sveta-a-raj-srdce-v-jazyce-21-stoleti-j-a-komensky.html>